

Suomalaisiin kouluihin tarvitaan lisää moninaisuutta edistäviä toimia

Maahanmuuttotaustaisille oppilaille merkityksellinen opetus (Teaching that Matters for Migrant Students, TEAMS) -hankkeessa tutkittiin, miten koulu yhteisöt ja koulutusjärjestelmät tukevat maahanmuuttotaustaisten oppilaiden oppimista ja integraatiota. Tulosten perusteella hanke esittää myös suositusehdotuksia, joiden avulla havaittuihin ongelmiin voidaan löytää parempia toimintatapoja.

Parempia toimintatapoja maahanmuuttotaustaisten oppilaiden oppimisen tueksi

Kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden lisääntyminen haastaa koulujen käytänteitä ja toimintatapoja. Tässä hankkeessa tarkasteltiin erityisesti sitä, miten koulun henkilökunta toimii ja kehittää käytäntöjä moniammatillisesti. Tutkimustuloksissa korostuivat henkilöstön ja oppilaiden kohtaamat haasteet sekä sellaiset työskentelytavat, jotka auttavat oppilaita toimimaan heille vieraassa kouluympäristössä ja maassa.

Tutkimuksen aineisto kerättiin skotlantilaisista, ruotsalaisista ja suomalaisista yläkouluista vuosien 2020–2023 aikana. Hanke toteutettiin Edinburghin, Jyväskylän, Tukholman ja Turun yliopistojen yhteistyönä. Hankkeen on rahoittanut Nordforsk.

Turvaa lainsäädännöllä ja parempi ymmärrys rooleista ja oikeuksista

Oppilaiden koulu yhteisöön integroitumisessa oli erilaisia lähestymistapoja maiden välillä. Suomi eroaa muista maista siten, että Suomessa ei lainsäädännössä eritellä vastasaapuneita oppilaita niistä oppilaista, jotka ovat olleet maassa jo pidempään. Lisäksi tuloksien mukaan monet asiantuntijapalvelut ja järjestelmät, sekä niihin sisäänrakennetut oletukset oppilaiden ja perheiden rooleista ja oikeuksista, ovat monille maahanmuuttotaustaisille oppilaille ja huoltajille vieraita.

Suomessa tulisi selvittää, voidaanko lainsäädännöllä huomioida paremmin erityisesti vastikään maahan saapuneiden oppilaiden tarpeita. Tukijärjestelmistä, rakenteista ja prosesseista tulisi tehdä selkeitä ja saavutettavia oppilaille, heidän huoltajilleen sekä kouluhenkilökunnalle.

Moninaisuus voimavaraksi niin opettajille kuin oppilaille

Tulosten mukaan moninaisuutta toisinaan häivytetään kouluissa, kun koulusta pyritään tekemään kulttuurisesti mahdollisimman neutraali paikka kaikille. Myös maahanmuuttotaustaisten opettajien ja muun henkilökunnan vähyyden Suomessa häivyttää moninaisuuden näkymistä kouluissa.

Koulujen henkilökunta koki maahanmuuttotaustaiset kollegat arvokkaana resurssina oppilaiden tukemisessa. Kuitenkin oman äidinkielen opettajien kanssa tehtävää yhteistyötä voisi olla hyödyllistä tiivistää entisestään. Tulosten mukaan oman äidinkielen opettajat näyttäytyivät erillisinä muusta työyhteisöstä ja tämän tukiresurssin käyttö vaihteli riippuen yksittäisten opettajien aloitteista.

– Kouluissa tulisi käsitellä moninaisuutta nykyistä vastaanottavammin ja sen positiivisia puolia tulisi nostaa esiin. Koulussa käytävä avoin keskustelu moninaisuuteen liittyen voisi antaa oppilaille työkaluja käsitellä koulun sosiaalista todellisuutta kriittisesti ja yhteisöä rakentavasti, kuvailee **Päivi Hökkä** Jyväskylän yliopistosta.

Oppilaiden lisäksi koulun henkilöstön tulisi edustaa laajemmin eri väestö- ja kieliryhmiä. Maahanmuuttotaustainen henkilöstö toimisi oppilaille positiivisina roolimalleina ja rohkaisisi kokemaan ylpeyttä omasta kulttuurisesta pääomastaan.

Yhteisöllistä toimijuutta ja tasavertaisempaa työnjakoa

Tulosten mukaan maahanmuuttotaustaisten oppilaiden tukemiseen liittyvissä asioissa opettajilla on tapana tukeutua tietyissä ammatillisissa rooleissa oleviin koulu yhteisön jäseniin, kuten erityisopettajiin ja suomi toisena kielenä -opettajiin. Suomen aineistossa havaittiin jännitteitä opettajien pedagogisen autonomian ja yhteisöllisen toimijuuden välillä koulukulttuurin kehittämisessä maahanmuuttotaustaisia oppilaita paremmin huomioivaksi.

– Avainrooleissa toimivien henkilöiden tuen ohella koko kouluhenkilökunnan keskuudessa tulee edelleen lisätä kielitietoisuutta ja ymmärrystä moninaisuudesta, Hökkä toteaa.

Lisäksi avainrooleissa toimivien kuormittumista voisi ennaltaehkäistä jakamalla tehtäviä nykyistä tasaisemmin koko kouluhenkilöstön kesken.

– Erityisesti äkillisissä muutostilanteissa, kuten ukrainalaisten perheiden tultua Suomeen, maahanmuuttoasioista eniten tietävät joutuivat työpaineen alle kouluissa, havainnollistaa **Tuire Palonen** Turun yliopistosta.

Luokahuoneisiin ja opetussuunnitelmiin yhteisiä suuntalinjoja

Yhteistyö maahanmuuttotaustaisten oppilaiden tukemiseksi mukailee yleisempiä yhteistyön malleja, mikä viittaisi siihen, että maahanmuuttotaustaisia oppilaita tuetaan siinä missä muitakin oppilasryhmiä. Tulosten mukaan oppilaiden monikielisyyttä ei kuitenkaan tavoitteellisesti hyödynnetty koulun resurssina. Oppilaat kokivat samanlaisesta taustasta tulevien vertaistuen merkitykselliseksi. Vertaissuhteet kantasuomalaisiin ja niiden tuottama tuki vaikutti kuitenkin riittämättömältä.

Kaikkien opettajien ja muun henkilöstön sekä oppilaiden tulisi sitoutua jatkuvaan, tavoitteelliseen koulun yhteisöllisyyden kehittämiseen, oppijaryhmien ryhmäyttämiseen ja kaikkien osallisuuden vahvistamiseen. Myös oppilaiden monikieliset resurssit tulisi valjastaa arvostetuksi oppimisen ja vuorovaikutuksen tueksi niin eri oppiaineissa kuin koulun toimijoiden kanssakäymisessäkin.

Lisätietoja:

Päivi Hökkä, Jyväskylän yliopisto, paivi.hokka@jyu.fi

Tuire Palonen, Turun yliopisto, tuipalo@utu.fi

- TEAMS: migrant-education.net